

تحلیل گفتمان مهدویت در مواجهه با تحریفات یهود در آخرالزمان

مجتبی فائق^۱، مهدی سلطان احمدی^۲

چکیده:

این پژوهش با روش تحلیل گفتمان انتقادی (CDA) به بررسی گفتمان مهدویت در تقابل با تحریفات گفتمانی یهود در آخرالزمان می‌پردازد. با تأکید بر مبانی انسان‌شناختی کمال‌طلبی انسان، نشان داده می‌شود که آموزه‌های مکتب اهل‌بیت (علیهم‌السلام) در صفات رحمانیت، عالمیت، عزت و جمال، کارآمدترین مسیر برای نیل به سعادت است. در مقابل، گفتمان یهود تحریف‌شده (اعم از قدیم و جدید) با تأکید بر برتری ذاتی قوم، محدودیت قدرت الهی، تحریف حقایق، ترویج شهوات و اصالت دنیا، به عنوان مانعی جدی در مسیر کمال انسان عمل می‌کند. این مقاله با استناد به منابع قرآنی، روایی، تاریخی و مطالعات گفتمانی معاصر، ضمن تحلیل مؤلفه‌های این تقابل گفتمانی، به واکاوی راهکارهای گفتمان مهدوی برای مواجهه با این تحریفات در عصر حاضر می‌پردازد. یافته‌ها حاکی از آن است که گفتمان مهدویت با محوریت توحید، معاد، ولایت و عدالت، نه تنها آلترناتیوی کامل در برابر گفتمان انحرافی یهود ارائه می‌دهد، بلکه آن را به عنوان «شیطان انسی» و شدیدترین دشمن مؤمنان معرفی می‌کند، قرینه‌ای که قرآن کریم نیز در آیه ۸۲ سوره مائده بر آن صحنه می‌گذارد.

کلیدواژه‌ها: گفتمان، مهدویت، یهود، تحریف، آخرالزمان، اهل‌بیت (علیهم‌السلام).

^۱. (نویسنده مسئول) استادیار دانشگاه علوم و معارف قرآن کریم : faegh@quran.ac.ir

^۲. ریاست و عضو هیأت علمی اندیشکده امام هادی(ع): Msahmadi110@gmail.com

یازدهمین کنفرانس بین‌المللی
مطالعات میان‌رشته‌ای
علوم انسانی و اسلامی ایران

11th International Conference on
**Interdisciplinary Studies in Humanities
and Islamic Sciences of IRAN**

مقدمه: طرح مسئله، اهداف، ضرورت پژوهش، چارچوب نظری و روش‌شناسی

۱-۱. طرح مسئله و بیان موضوع

گفتمان مهدویت، به عنوان هسته مرکزی اندیشه انتظار در اسلام شیعی، تنها یک مجموعه اعتقادی درباره فردی غائب نیست؛ بلکه یک «نظام گفتمانی» فعال و پویاست که با ارائه‌ای خاص از «حقیقت»، «هویت» و «آینده»، به تفسیر جهان می‌پردازد و کنش اجتماعی معطوف به تغییر را سازمان می‌دهد (حسینی درونکلایی، رستمی، ۱۴۰۲، ص ۳۰۷). این گفتمان، خود را در تقابلی دیرینه و بنیادین با گفتمان‌های رقیب می‌یابد که ماهیت انسان، غایت تاریخ و طرح الهی برای بشریت را به گونه‌ای متفاوت روایت می‌کنند. از جمله این گفتمان‌های رقیب، که در متون دینی اسلام و به ویژه در منظومه فکری مهدویت بر آن تأکید شده، گفتمان «یهودیت تحریف‌شده» است. این اصطلاح، نه ناظر بر تمامی پیروان دین موسوی، بلکه اشاره به جریانی تاریخی-ایدئولوژیک دارد که بر اساس منابع اسلامی و نیز شواهد تاریخی، مرتکب تحریف در عقیده و عمل شده و به‌عنوان بازیگری مؤثر در صحنه منازعات آخرازمانی شناسایی شده است.

مسئله اصلی این پژوهش، تحلیل این تقابل گفتمانی است. پرسش کلیدی آن است که: مکانیسم‌ها و مؤلفه‌های گفتمان مهدویت برای مواجهه و مقابله با تحریفات گفتمانی یهود در آخرازمان چیست؟ این پرسش اصلی، خود به چند پرسش فرعی تفکیک می‌شود: ۱. مبانی انسان‌شناختی و معرفت‌شناختی گفتمان مهدویت در تعریف «کمال انسان» و «مسیر سعادت» چیست؟ ۲. گفتمان یهود تحریف‌شده (در اشکال قدیم و جدیدش) با چه مؤلفه‌ها و سازوکارهای گفتمانی، مانع نیل انسان به این کمال می‌شود؟ ۳. این تقابل در منظومه فکری مهدویت و منابع دینی اسلام (به ویژه قرآن) چگونه صورت بندی و مفهوم‌پردازی شده است؟ (با تأکید بر مفاهیمی چون «اشد الناس عداوه» و «شیطان انسی») ۴. گفتمان مهدویت، چه راهکارهای عملی-گفتمانی را برای مقاومت در برابر این تحریفات و آماده‌سازی زمینه ظهور، ارائه می‌دهد؟

۲-۱. اهداف پژوهش

این پژوهش در پی تحقق اهداف زیر است:

-هدف نظری: تبیین نظام‌مند تقابل گفتمان مهدویت و گفتمان یهود تحریف‌شده با استفاده از چارچوب تحلیل گفتمان انتقادی.
-هدف تحلیلی: واکاوی و استخراج مؤلفه‌های اصلی این دو گفتمان در حوزه انسان‌شناسی، غایت‌شناسی و اخلاق.
-هدف کاربردی: ارائه درکی ساختاریافته از یکی از مهم‌ترین وجوه «دشمن‌شناسی» در گفتمان مهدویت، که می‌تواند در عرصه‌های فرهنگی، آموزشی و تبلیغی مورد استفاده قرار گیرد.

۳-۱. ضرورت و نوآوری پژوهش

ضرورت انجام این پژوهش از چند منظر قابل توجیه است:

-ضرورت دینی-معرفتی: درک عمیق‌تر معارف مهدوی و لوازم اعتقاد به آن، مستلزم شناخت ابعاد تقابل آن با جریان‌های انحرافی است. آیات قرآن (مانند مائده: ۸۲) و روایات فراوان، تأکیدی ویژه بر این بعد داشته‌اند.
-ضرورت تاریخی-اجتماعی: تحولات جهان معاصر و نقش پررنگ جریان‌های فکری و سیاسی متأثر از تفسیرهای خاص از یهودیت در شکل‌دهی به نظم جهانی، لزوم بازخوانی این تقابل را در پرتو مبانی اسلامی دوچندان می‌کند (نصر، ۲۰۰۴، ص ۱۲۳؛ هارت و نگری، ۲۰۰۰، ص ۱۵۰).

یازدهمین کنفرانس بین‌المللی
مطالعات میان‌رشته‌ای
علوم انسانی و اسلامی ایران

11th International Conference on
**Interdisciplinary Studies in Humanities
and Islamic Sciences of IRAN**

- ضرورت روش‌شناختی: استفاده از روش تحلیل گفتمان انتقادی برای بررسی این موضوع، رویکردی نسبتاً نو در مطالعات مهدویت محسوب می‌شود. این روش، امکان عبور از توصیف‌های صرفاً تاریخی یا کلامی را فراهم کرده و به لایه‌های پنهان قدرت، ایدئولوژی و معناسازی در این تقابل می‌پردازد (فرکلاف، ۱۹۹۵، ص ۳۵).

نوآوری پژوهش حاضر، در ترکیب سه حوزه است: اول، مبانی عمیق انسان‌شناختی و فلسفی اسلامی درباره کمال انسان. دوم، تحلیل گفتمان یهودیت تحریف‌شده در تداوم تاریخی از دوران قدیم تا تجلیات آن در مدرنیته. سوم، استفاده از چارچوب تحلیل گفتمان انتقادی برای صورت بندی این تقابل به عنوان یک نبرد گفتمانی محوری در عصر آخرالزمان.

۴-۱. چارچوب نظری: تحلیل گفتمان انتقادی (CDA)

چارچوب نظری این پژوهش، «تحلیل گفتمان انتقادی» است. تحلیل گفتمان انتقادی، به بررسی رابطه دیالکتیکی میان زبان (متن، گفتار)، قدرت و ایدئولوژی در بافت اجتماعی-تاریخی می‌پردازد. از منظر این رویکرد، گفتمان‌ها صرفاً بازنمایی واقعیت نیستند، بلکه در ساختن واقعیت‌های اجتماعی، تثبیت یا به چالش کشیدن روابط سلطه و شکل‌دهی به هویت‌ها نقش فعالی ایفا می‌کنند (ووداک، ۲۰۰۱، ص ۲؛ فرکلاف، ۱۹۹۵، ص ۷۳). نظریه‌پردازانی مانند نورمن فرکلاف، روث ووداک و تئون فان دایک، بر این نکته تأکید دارند که گفتمان‌های مسلط، از طریق فرآیندهای معناسازی، به طبیعی‌سازی وضع موجود و پنهان کردن مناسبات قدرت می‌پردازند.

در این پژوهش، «گفتمان مهدویت» و «گفتمان یهود تحریف‌شده» به عنوان دو نظام گفتمانی در نظر گرفته می‌شوند که هر یک، حقیقت‌های رقیبی درباره انسان، خدا، تاریخ و جامعه تولید می‌کنند. CDA این امکان را فراهم می‌کند که:

- مؤلفه‌های زبانی-معناشناختی هر گفتمان (مانند استعاره‌ها، دال‌های مرکزی، نظام دوگانه‌سازی) استخراج شود.
- نشان داده شود که هر گفتمان چگونه هویت‌سازی می‌کند (مؤمن/کافر، برتر/فروست، دوست/دشمن).
- مکانیسم‌های مشروعیت‌بخشی یا حاشیه‌رانی گفتمان‌ها تحلیل گردد.
- تقابل این دو گفتمان را نه به عنوان یک مجادله صرفاً اعتقادی، بلکه به عنوان یک نبرد برای «هژمونی گفتمانی» در عرصه عمومی تفسیر گردد.

۵-۱. روش پژوهش و گردآوری داده‌ها

این پژوهش از نوع توصیفی-تحلیلی بوده و با روش کتابخانه‌ای انجام می‌پذیرد. گردآوری داده‌ها بر اساس مطالعه و فیش‌برداری از منابع دسته اول و دوم در حوزه‌های زیر خواهد بود:

- منابع دسته اول (اصلی): قرآن کریم (با تمرکز بر آیات مرتبط با یهود، تقابل حق و باطل، و صفات الهی)، روایات معتبر شیعی درباره مهدویت، آخرالزمان و یهود از کتبی مانند کافی، غیبت نعمانی و طوسی، بحارالانوار و ...
- منابع دسته دوم (تفسیری و تحلیلی): تفاسیر معتبر (مانند المیزان، مجمع البیان).
- آثار فلسفی و عرفانی اسلامی درباره کمال انسان و صفات الهی (مانند آثار ملاصدرا، ابن عربی، و مطهری).
- آثار تاریخی و فرقه‌شناختی معتبر درباره یهودیت و تحولات آن.
- آثار مربوط به تحلیل گفتمان انتقادی و نیز مطالعاتی که با این چارچوب به تحلیل پدیده‌های دینی یا سیاسی پرداخته‌اند.
- پژوهش‌های معاصر در حوزه مهدویت‌پژوهی و دشمن‌شناسی دینی.

یازدهمین کنفرانس بین‌المللی
مطالعات میان‌رشته‌ای
علوم انسانی و اسلامی ایران

11th International Conference on
**Interdisciplinary Studies in Humanities
and Islamic Sciences of IRAN**

در تحلیل داده‌ها، پس از استخراج مؤلفه‌های هر گفتمان از منابع فوق، با بهره‌گیری از چارچوب مفهومی CDA، به تحلیل تقابل، سازوکارهای هژمونیک و مقاومت گفتمانی پرداخته خواهد شد.

۲. سابقه تحقیق و پیشینه پژوهش

موضوع تقابل اسلام و یهود، مهدویت و تحریف‌گری، از دیرباز در حوزه‌های مختلف علمی مورد توجه بوده است. پیشینه این تحقیق را می‌توان در چند محور کلی دسته‌بندی کرد:

الف) مطالعات قرآنی و روایی: عمده‌ترین و قدیمی‌ترین منابع، متون دینی شیعه و سنی هستند که به دشمنی یهود اشاره کرده‌اند. تفاسیر قرآن مانند المیزان طباطبایی (۱۳۹۳ ق) و مجمع البیان طبرسی (۱۳۷۲) به شرح آیه ۸۲ سوره مائده و آیات مشابه پرداخته‌اند. همچنین کتب روایی شیعه مانند الغیبه نعمانی (۱۳۹۷ ق) و طوسی (۱۴۱۱ ق) و کمال الدین صدوق (۱۳۹۵ ق) به نقش یهود در آخرالزمان و مواجهه امام مهدی (عج) با آنان اشاره کرده‌اند. این منابع، اساس و جوهره بحث را تشکیل می‌دهند.

ب) مطالعات تاریخی و فرقه‌شناختی: مورخان مسلمان مانند مسعودی (۱۳۷۴) و نیز خاورشناسان و تاریخ دانان غربی مانند دورانت (۱۹۳۵) در تاریخ تمدن و کوهن (۱۹۹۹) در آثارش درباره یهود، به بررسی عقاید و تاریخ یهود، از جمله تحریف‌های احتمالی در عقاید یا متون پرداخته‌اند. این مطالعات، بستر تاریخی و اجتماعی موضوع را روشن می‌کنند.

ج) مطالعات گفتمانی و ایدئولوژیک معاصر: در دوران معاصر، پژوهش‌هایی با رویکردهای جامعه‌شناختی، فلسفی و گفتمانی به این موضوع پرداخته‌اند. از جمله می‌توان به تحلیل‌های سیدحسین نصر (۲۰۰۴) درباره تقابل سنت و مدرنیته و ریشه‌های سکولار برخی جریان‌ها، یا پژوهش‌های داخلی مانند مقاله حسینی (۱۴۰۲) با عنوان «بررسی نقش و جایگاه مهدویت در شکل‌گیری تمدن اسلامی» این دسته از تحقیقات، چارچوب نظری مدنی برای تحلیل موضوع فراهم می‌آورند.

د) مطالعات انتقادی درباره صهیونیسم و پروتکل‌ها: حجم انبوهی از آثار، چه در جهان اسلام و چه در غرب، به نقد ایدئولوژی صهیونیسم و بررسی اسنادی مانند پروتکل‌های بزرگان صهیون پرداخته‌اند. اگرچه اعتبارسنجی این اسناد همواره محل مناقشه بوده، اما تأثیر گفتمانی آنها انکارناپذیر است. آثار محققانی مانند نورمان کوهن (۱۹۶۷) در کتاب Warrant for Genocide که به بررسی زمینه‌های تاریخی و روانی پیدایش این پروتکل‌ها می‌پردازد، از جمله مطالعات آکادمیک در این حوزه است.

با وجود مطالعات فوق، تحلیل نظام‌مند این تقابل با روش تحلیل گفتمان انتقادی (CDA) و با تمرکز بر مؤلفه‌های انسان‌شناختی کمال‌طلبی کمتر صورت گرفته است. اغلب تحقیقات، یا صرفاً تاریخی‌اند، یا کلامی، یا صرفاً به نقد صهیونیسم پرداخته‌اند. این پژوهش درصدد است تا با ترکیب مبانی انسان‌شناختی اسلامی، گفتمان مهدویت و تحلیل گفتمانی یهودیت تحریف‌شده، این خلأ را پر کند.

۳. مبانی انسان‌شناختی گفتمان مهدویت: ترسیم مسیر کمال و سعادت

۳-۱. انسان فطرتاً کمال‌طلب: بنیان انسان‌شناسی توحیدی

گفتمان مهدویت بر پایه‌ای استوار از انسان‌شناسی توحیدی بنا شده که ریشه در قرآن و روایات اهل‌بیت (علیهم‌السلام) دارد. در این نگاه، انسان موجودی کمال‌طلب و سعادت‌جو آفریده شده است، به گونه‌ای که میل به تعالی و رسیدن به «کمال مطلق» در فطرت

یازدهمین کنفرانس بین‌المللی
مطالعات میان‌رشته‌ای
علوم انسانی و اسلامی ایران

11th International Conference on
**Interdisciplinary Studies in Humanities
and Islamic Sciences of IRAN**

او نهادینه شده است. قرآن کریم با تعبیری عمیق، این حقیقت را بیان می‌کند: «وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ» (اسراء: ۷۰) و «فَطَرَتِ اللَّهُ اللَّاتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا» (روم: ۳۰). از دیدگاه فلاسفه اسلامی مانند ملاصدرا (۱۳۷۵، ج ۹، ص ۱۲۷)، این فطرت، همان «حرکت جوهری» انسان به سوی کمال وجودی است؛ حرکتی که غایت آن، لقای پروردگار و قرب به اوست. بنابراین، سعادت و آرامش حقیقی انسان، نه در جمع‌آوری لذات زودگذر مادی، بلکه در فرآیند «شدن» و «تکامل وجودی» نهفته است. هر انسانی، به حکم فطرت خویش، در جستجوی «حد اعلای همه صفات» کمالی (مانند علم مطلق، قدرت مطلق، جمال مطلق، رحمت بی‌منتها) است که مجملی از آن در اسماء و صفات «الله» متجلی است.

۳-۲. صفات کمالی: ابعاد وجودی انسان در مسیر قرب

این کمال طلبی، در ابعاد گوناگون وجود انسان جلوه می‌کند که در گفتمان مهدویت بر آنها تأکید شده است: -رحمانیت: تجلی صفت رحمت الهی در انسان. انسان کامل، مظهر «الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ» است و از خصلت‌هایی مانند عفو، گذشت، مهربانی و خدمت به خلق برخوردار می‌شود (طباطبایی، ۱۳۹۳، ج ۱، ص ۲۲۵).

-عالمیت: تجلی صفت علم الهی. انسان در این مسیر، به دنبال کشف حقایق عالم و حرکت از جهل به سوی علم است. این علم، تنها علم تجربی نیست، بلکه علم شهودی، معرفتی و حصولی نسبت به خدا، خود و جهان است (مطهری، ۱۳۷۷، ج ۲۲، ص ۴۵). -عزت: تجلی صفت عزیز بودن خداوند. انسان موحد، عزت را نه در ثروت و مقام، بلکه در بندگی و اطاعت از خدا می‌داند: «وَلِلَّهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ» (منافقون: ۸). این عزت، باعث استقلال فکری، مقاومت در برابر ظلم و نه‌راسیدن از غیر خدا می‌شود.

-جمال: تجلی صفت جمیل بودن خداوند. انسان به زیبایی اخلاقی، حسن خلق، نیکوکاری و آراستگی باطن دست می‌یابد. پیامبر اکرم (ص) فرمودند: «إِنَّ اللَّهَ جَمِيلٌ يُحِبُّ الْجَمَالَ» (کلینی، ۱۴۰۷، ج ۶، ص ۴۳۸). دوری از رذائل اخلاقی مانند کبر، ذلت، جهل، یأس و ظلم که همگی عدمیات و نقصان‌های وجودی محسوب می‌شوند، شرط ضروری پیمودن این مسیر است. انسان هرچه از این رذائل دور شود، وجودش از کمال بیشتری برخوردار می‌شود. (Faegh, M. (2023). The Place of Intelligence in Human Training from The Viewpoint of Islamic Doctrine. *PAKISTAN ISLAMICUS (An International Journal of Islamic & Social Sciences)*, 3(1), 01-19.)

۳-۳. مکتب اهل بیت (علیهم‌السلام) به عنوان کارآمدترین مسیر: استدلالی غیرتعبدی

یکی از نقاط قوت گفتمان مهدویت، ارائه دلیلی عقلی و غیرصرفاً تعبدی برای اثبات کارآمدی مکتب اهل بیت (علیهم‌السلام) در نیل به این کمالات است. به عبارت دیگر، این ادعا که آشنایی و تبعیت از مکتب اهل بیت بالاترین تأثیر را در اکتساب فضائل دارد، قابل بررسی و اثبات با معیارهای عقلی و تجربی است (جوادی آملی، ۱۳۸۶، ج ۱، ص ۱۶۷). این کارآمدی را می‌توان در تأثیر آموزه‌های این مکتب بر پایه‌ای‌ترین باورهای انسان ساز بررسی کرد:

الف. توحید ناب اهل‌بیتی و نتایج آن: توحید ارائه شده توسط اهل بیت (علیهم‌السلام)، خدایی مطلقاً قادر، عالم، مهربان و عادل را معرفی می‌کند که هیچ شریکی ندارد. این باور، به‌طور مستقیم بر روان و رفتار انسان تأثیر می‌گذارد:

- ارتقای شجاعت: باور به تکیه‌گاه قادر مطلق، ترس از غیر خدا را از بین می‌برد. امیرالمؤمنین (ع) می‌فرماید: «لَوْ تَطَاهَرَتِ الْعَرَبُ عَلَى قِتَالِي لَمَّا وَلَّيْتُ» (تمیمی آمدی، ۱۳۶۶، ص ۲۳۴).

- ارتقای عزت: احساس بندگی در برابر خداوند متعال، بزرگ‌ترین منشأ عزت نفس است.

- هدایت و استقامت: اعتقاد به حکمت و ربوبیت خدا، انسان را در مسیر زندگی هدفمند و مقاوم می‌سازد.

- دوری از کبر و ذلت: توحید واقعی، هم خودبینی (کبر) و هم خودکم‌بینی در برابر غیرخدا (ذلت) را نابود می‌کند.

یازدهمین کنفرانس بین‌المللی
مطالعات میان‌رشته‌ای
علوم انسانی و اسلامی ایران

11th International Conference on
**Interdisciplinary Studies in Humanities
and Islamic Sciences of IRAN**

ب. معاد باوری عمیق و کارکردهای آن: اعتقاد به معاد و حساب و کتاب دقیق قیامت که در روایات اهل بیت (ع) با جزئیات تبیین شده، نیروی محرکه قدرتمندی برای اخلاق است:

- ارتقای طهارت: مراقبت دائمی بر اعمال و نیات به دلیل حضور در محضر خداوند.

- ارتقای رحمت: ترس از عذاب الهی یا طمع در رحمت او، انسان را به مهربانی با دیگران وا می‌دارد.

- دوری از یأس و پوچی: باور به زندگی ابدی و حکیمانه بودن جهان، هرگونه احساس پوچی و بی‌هدفی را محو می‌کند.

ج. ولایت به عنوان محور هدایت اجتماعی: در گفتمان مهدویت، ولایت اهل بیت (علیهم‌السلام) تنها مسیر هدایت جمعی و نجات از پراکندگی است. این ولایت، عصمت امام را به عنوان شرط ضروری برای الگو بودن ارائه می‌دهد. پذیرش این ولایت:

- انسان را از تشتت فکری و سرگردانی بین مکاتب مختلف نجات می‌دهد.

- با ارائه الگوی عینی کامل (امام معصوم)، مسیر عمل را روشن می‌سازد.

- موجب اتحاد امت حول محور واحدی می‌شود.

د. اصالت عدالت و نفی ظلم: عدالت در این مکتب، موتور محرکه تاریخ و شرط ضروری قیام حکومت مهدوی است. تربیت انسان عادل، که نه ستم می‌کند و نه زیر بار ستم می‌رود، از اهداف اصلی این گفتمان است (فائق، & روشن، ۲۰۲۵). بررسی و تحلیل فقهی شیونامه احراز توبه، مصوب ۱۴۰۳، با تأکید بر قرآن و روایات. مجله علمی، ۲۱ (۴)، ۳۰۱-۳۱۳.

ه. تعادل دنیا و آخرت: اهل بیت (علیهم‌السلام) با نقد همزمان رهبانیت مسیحی و مادی‌گرایی افراطی، سبک زندگی متعادلی را ارائه می‌دهند که در آن، دنیا «مزرعه» آخرت است (ورام، ۱۳۶۸، ج ۱، ۱۸). این نگاه، هم از غفلت از آخرت جلوگیری می‌کند و هم به پیشرفت مادی معقول جهت خدمت به دین و خلق خدا مشروعیت می‌بخشد.

۳-۴. دوست و دشمن تعریف شده بر محور کمال

بر اساس این مبانی، گفتمان مهدویت تعریف دقیقی از «دوست» و «دشمن» ارائه می‌دهد که کاملاً کارکردی و مبتنی بر نقش‌آفرینی در مسیر کمال انسان است:

- دوست: هرکس که در این مسیر یاری‌رسان باشد. هرچه این یاری مؤثرتر و در سطح بالاتری (هدایت فکری، حمایت عاطفی، اصلاح اجتماعی) باشد، مقام دوستی والاتر است. اهل بیت (علیهم‌السلام) و پیروان راستین آنها در رأس این هرم قرار می‌گیرند.

- دشمن: هرکس که در این مسیر انسداد ایجاد کند یا موجب پسرفت اخلاقی و معنوی انسان شود. شدت دشمنی، با میزان این مانع‌تراشی و انحراف‌آفرینی سنجیده می‌شود (مصباح یزدی، ۱۳۷۸، ص ۳۰۱).

این تعریف، کاملاً عقلانی و فارغ از تعصبات قومی یا نژادی است. دشمن ممکن است از درون جامعه مؤمنان یا از بیرون آن باشد. آنچه ملاک است، عملکرد گفتمانی و عملی در قبال پروژه تکامل انسان است.

پس گفتمان مهدویت، با تکیه بر یک انسان‌شناسی فطری و توحیدی، مسیری نظام‌مند، خردپسند و تجربه‌پذیر برای رسیدن انسان به کمال وجودی و سعادت غایی ترسیم می‌کند. کارآمدی این مسیر، نه صرفاً به دلیل تعبد، بلکه به دلیل انطباق با فطرت و نتایج ملموس فردی و اجتماعی آن است. این گفتمان، با این مبنا، حال آماده است تا هر جریان فکری یا عملی را که این مسیر را تهدید یا مسدود می‌کند، به عنوان «دشمن» شناسایی و تحلیل کند.

۴. گفتمان یهود تحریف‌شده: مؤلفه‌های انحراف و ممانعت از کمال

۴-۱. مفهوم‌سازی «یهود تحریف‌شده»: تمایز بین دین موسوی و پروژه گفتمانی

پیش از تحلیل، لازم است مفهوم «یهود تحریف‌شده» در این پژوهش دقیقاً تبیین شود. این اصطلاح، نه ناظر بر تمامی افراد یهودی یا میراث ابراهیمی-موسوی است و نه به معنای نفی امکان نجات پیروان خداباور این دین. بلکه، این مفهوم از یک سو ریشه در توصیفات قرآن کریم از گروهی خاص از یهودیان زمان پیامبر (ص) دارد که مرتکب تحریف در عقیده و عمل شده‌اند (بقره: ۷۵؛ مائده: ۱۳) و از سوی دیگر، به یک پروژه گفتمانی-تاریخی اشاره دارد که در طول زمان تداوم یافته و در دوره مدرن نیز در قالب‌های جدیدی بازتولید شده است. این گفتمان، مجموعه‌ای از انگاره‌ها، ارزش‌ها و روایت‌هایی است که در متونی مانند تورات تحریف‌شده کنونی، تلمود (در بخش‌های غیراخلاقی آن)، نوشته‌های برخی از خاخام‌های افراطی و نیز در اسناد و رفتارهای جریان‌های سیاسی-فرهنگی خاص (مانند صهیونیسم سیاسی افراطی) متجلی شده است. این گفتمان، در تقابل کامل با مبانی انسان‌شناختی گفتمان مهدویت قرار می‌گیرد.

۴-۲. مؤلفه‌های گفتمانی یهود تحریف‌شده (سطح قدیم)

تحلیل متون و تاریخ مرتبط، مؤلفه‌های کلیدی زیر را برای این گفتمان نشان می‌دهد:

۱. نژادپرستی دینی و برتری‌جویی ذاتی (قوم برگزیده نژادی):

مؤلفه: در این گفتمان، «برگزیدگی» از موهبتی ذاتی، قومی و موروثی تفسیر می‌شود، نه اکتسابی و مبتنی بر تقوای فردی. در تورات تحریف‌شده آمده: «زیرا تو قومی مقدس برای یهوه خدای خود هستی. یهوه خدای تو، تو را برگزیده است تا قوم خاص وی باشی از جمیع قوم‌هایی که بر روی زمین هستند» (سفر تثنیه، ۷:۶). این نگرش در برخی تفاسیر تلمودی به اوج خود رسیده و حتی برای غیریهود (جوییم) جایگاهی فروتر از انسان قائل شده است (Mezvinsky, & Shahak, ۱۹۹۹, ۴۵). تأثیر بر کمال انسان: این انگاره، منجر به تولد و تقویت کبر، غرور قومی و جهل مرکب نسبت به حقوق و کرامت دیگران می‌شود. از سوی دیگر، برای غیریهودیان که خود را خارج از دایره این برگزیدگی می‌بینند، می‌تواند باعث یأس از رسیدن به مقامات معنوی والا یا ذلت روانی شود. این نگاه، با اصل توحیدی «إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاهُ» (حجرات: ۱۳) در تضاد کامل است.

۲. تحریف در صفات الهی و محدودسازی قدرت خدا:

مؤلفه: این گفتمان، گاه تصویری انسان‌واره (آنتروپومتریک) و محدود از خدا ارائه می‌دهد. برای مثال، در سفر پیدایش، خدا پس از شش روز آفرینش، استراحت می‌کند (پیدایش، ۲:۲). یا در روایتی، یعقوب با خدا کشتی می‌گیرد و بر او پیروز می‌شود (پیدایش، ۳۲: ۲۴-۳۰). اینها در کنار تفسیرهایی که وعده الهی به بنی‌اسرائیل را صرفاً مادی و زمینی (سرزمین‌محور) و فاقد بُعد معنوی والا تفسیر می‌کنند، قرار می‌گیرد.

تأثیر بر کمال انسان: این تصویر محدود و مادی از خداوند، به‌طور مستقیم عزت، شجاعت و اتکای واقعی انسان را تضعیف می‌کند. اگر تکیه‌گاه انسان، موجودی محدود و شبیه خودش تصویر شود، چگونه می‌تواند در برابر مشکلات عالم، استقامت واقعی داشته باشد؟ این نگاه، همچنین می‌تواند به خوف باطل (ترس از غیر خدا) و حتی خشم نابجا (وقتی وعده‌های مادی محقق نمی‌شود) بینجامد. (Faegh, M. (2023). PATHOLOGY OF INEFFICIENT MANAGEMENT IN ISLAMIC

DOCTRINE. PATHOLOGY, 3(02).)

۳. تحریف در متن و انکار نشانه‌ها:

یازدهمین کنفرانس بین‌المللی
مطالعات میان‌رشته‌ای
علوم انسانی و اسلامی ایران

11th International Conference on
**Interdisciplinary Studies in Humanities
and Islamic Sciences of IRAN**

مؤلفه: قرآن کریم به صراحت گروهی از اهل کتاب را متهم به تحریف می‌کند (آل عمران: ۷۸). این تحریف، هم می‌تواند لفظی (دست‌کاری در متن) و هم تأویلی (تفسیر به رأی برای تطبیق با هواهای نفسانی) باشد. نمونه بارز آن در قرآن، انکار رسالت پیامبر اسلام (ص) با وجود شناخت او از روی نشانه‌های کتاب خودشان است (بقره: ۸۹).

تأثیر بر کمال انسان: تحریف، بزرگ‌ترین مانع در مسیر هدایت و عالمیت حقیقی است. وقتی حقیقت دچار دستکاری شود، انسان را در ضلالت و سرگردانی عمیقی فرو می‌برد و او را از نورانیت علم الهی محروم می‌سازد.
۴. تبدیل نعمت الهی به وسیله طغیان:

مؤلفه: قرآن از قول برخی یهودیان نقل می‌کند: «دست خدا بسته است» (مائده: ۶۴) که اشاره به بخل ورزیدن و انکار رزاقیت عمومی خدا دارد. همچنین، نعمت‌هایی مانند نبوت و کتاب آسمانی، که باید موجب شکر و تواضع شود، گاه دستمایه تکبر و برتری‌جویی قرار گرفته است.

تأثیر بر کمال انسان: این رویکرد، نعمت‌ها را از مسیر اصلی خود که وسیله قرب به خداست، منحرف کرده و به ابزاری برای تکاثر و استکبار تبدیل می‌کند. این، دقیقاً خلاف مسیر کمال است که مبتنی بر شکر و استفاده صحیح از نعمت‌هاست.
۵. ترویج علوم غریبه و تقرب به عوالم ممنوعه:

مؤلفه: در برخی منابع تاریخی و روایی اسلامی، به ارتباط برخی از یهودیان با سحر و جادو اشاره شده است (مسعودی، ۱۳۷۴، ج ۱، ص ۹۸). قرآن نیز در سوره بقره (آیه ۱۰۲) به آموختن سحر توسط بنی‌اسرائیل اشاره دارد. این امور، تلاش برای دست‌یابی به قدرت از مسیرهای غیرطبیعی و ناسالم است.

تأثیر بر کمال انسان: پرداختن به سحر و علوم غریبه مذموم، انسان را از توکل واقعی به خدا بازداشته و به جای تقویت رابطه با عالم ملکوت، او را در عوالم پست و شیطانی غرق می‌کند. این امر، نه تنها موجب علم نمی‌شود، بلکه نوعی جهل مرکب و انحراف از حقیقت‌جویی است.

۳-۴. مؤلفه‌های گفتمانی یهود تحریف‌شده (سطح جدید و مدرن)

پس از رنسانس و به ویژه در بستر روشنگری و مدرنیته، بخشی از جریان فکری که ریشه در گفتمان تحریف‌شده داشت، در قالب‌های سکولار و جدیدی بازتولید شد. این جریان، «یهودیت» را به عنوان یک دین کنار نگذاشت، بلکه تفسیری سکولار و مادی‌گرایانه از برخی انگاره‌های بنیادین آن ارائه داد و آنها را به گفتمان مسلط جهانی تبدیل کرد (نصر، ۲۰۰۴، ص ۸۹). مؤلفه‌های این گفتمان جدید عبارتند از:

۱. اصالت دنیا و طرح «بهشت زمینی» سکولار:

مؤلفه: گفتمان مدرنیته، با محوریت اومانیسم، آخرت را به حاشیه رانده و تمرکز کامل را بر ساخت «بهشت» در همین جهان قرار داد. این پروژه، در اشکال گوناگون مانند لیبرال دموکراسی به عنوان «پایان تاریخ» (فوکویاما، ۱۹۹۲)، کاپیتالیسم جهانی به عنوان نظام اقتصادی نهایی، و پروژه صهیونیسم سیاسی به عنوان تحقق وعده زمینی، ظهور کرد. در این نگاه، «نجات» (Salvation) به معنای رهایی مادی، رفاه، لذت و قدرت دنیایی تفسیر می‌شود.

تأثیر بر کمال انسان: این نگاه، انسان را از معادباوری و در نتیجه از انگیزه اصلی برای طهارت، رحمت و استقامت اخلاقی محروم می‌سازد. وقتی زندگی محدود به همین دنیا باشد، مبنای محکمی برای فداکاری، عدالت‌خواهی و مقابله با هوای نفس وجود ندارد. این امر منجر به پوچی، سرگردانی اگزیستانسیالیسم و تلاش دیوانه‌وار برای پر کردن خلأ معنوی با

یازدهمین کنفرانس بین‌المللی
مطالعات میان‌رشته‌ای
علوم انسانی و اسلامی ایران

11th International Conference on
Interdisciplinary Studies in Humanities
and Islamic Sciences of IRAN

لذت‌های مادی می‌شود. ۲. ترویج افسارگسیختگی شهوانی و مصرف‌گرایی:

مؤلفه: نظام سرمایه‌داری متأخر (Consumer Capitalism) برای بقا، نیازمند گسترش دائمی بازار و تحریک امیال مصرفی است. این امر از طریق صنعت فرهنگ و رسانه‌های جهانی (که بخش عمده آن در اختیار سرمایه‌داران صهیونیست یا تحت تأثیر آنان است) انجام می‌شود. ترویج بی‌بندوباری جنسی، مدپرستی، جلوه‌نمایی ثروت و لذت‌طلبی افراطی، از ابزارهای این نظام است (مارکوزه، ۱۹۶۴، ص ۷۵).

تأثیر بر کمال انسان: این گفتمان، مستقیماً شهوات را تقویت و عقل و روح انسان را تضعیف می‌کند. انسان را از جمال اخلاقی و باطنی دور کرده و در چرخه‌ای از تمتعات حیوانی گرفتار می‌سازد. این امر، بزرگ‌ترین مانع برای تقوا، طهارت و رشد معنوی است.

۳. علم‌زدگی (Scientism) و نفی متافیزیک:

مؤلفه: در این گفتمان، علم تجربی به تنها منبع مشروع شناخت تبدیل شده و هرگونه ادعای متافیزیکی یا وحیانی به عنوان خرافه یا امر شخصی طرد می‌شود. این نگاه، ریشه در برخی جریان‌های فکری روشنگری دارد که توسط اندیشمندانی با پیشینه یهودی سکولار (مانند اسپینوزا) تقویت شد (اسپینوزا، ۱۶۷۷م، ۵۸-۶۵).

تأثیر بر کمال انسان: این نگرش، انسان را از علم حقیقی که شامل معرفت الهی و شهود باطنی است، محروم می‌کند و او را در جهلی مرکب نسبت به حقایق ماوراءالطبیعه فرو می‌برد. این امر، اساس توحید و معادباوری را سست کرده و مسیر کمال معنوی را مسدود می‌سازد.

۴. شبکه‌های قدرت مالی-رسانه‌ای و مدیریت گفتمان جهانی:

مؤلفه: برخی از مورخان و جامعه‌شناسان (مانند ماکس وبر (۱۹۰۵) و لنین (۱۹۱۶)) به نقش برخی بانکداران و سرمایه‌داران یهودی در شکل‌دهی به نظام سرمایه‌داری مدرن اشاره کرده‌اند. امروزه، تمرکز قابل توجهی از مؤسسات مالی بزرگ، رسانه‌های بین‌المللی و صنایع سینمایی (هالیوود) در دست سرمایه‌داران صهیونیست است. این شبکه، با کنترل جریان اطلاعات و سرمایه، به صورت مؤثری در هندسه گفتمان جهانی و تعریف «خوب» و «بد» دخالت دارد.

تأثیر بر کمال انسان: این کنترل گفتمانی، آزادی فکری انسان را محدود می‌کند. این شبکه با ترویج ارزش‌های مادی‌گرایانه و حاشیه‌رانی گفتمان‌های دینی، مانع بزرگی برای گسترش معارف الهی و هدایت عمومی ایجاد می‌کند. این، مصداق بارز «انسداد» مسیر کمال در سطح کلان است. (Faegh, M. (2023). Pathology of Judges from the Perspective of Islamic Taught. *Global Journal of Arts Humanity and Social Sciences* ISSN, 2583, 2034.)

۴-۴. جمع‌بندی: تقابل با مبانی مهدویت

با مقایسه مؤلفه‌های فوق با مبانی انسان‌شناختی گفتمان مهدویت، روشن می‌شود که گفتمان یهود تحریف‌شده (در هر دو سطح قدیم و جدید) نه تنها همسو با مسیر کمال انسان نیست، بلکه در جهتی کاملاً متضاد حرکت می‌کند:

- در برابر توحید، شرک پنهان (نژادپرستی، ماده‌گرایی) می‌نهد.
- در برابر معاد، اصالت دنیا را قرار می‌دهد.
- در برابر ولایت الهی، ولایت طاغوت و سرمایه را تبلیغ می‌کند.
- در برابر عدالت، انباشت ثروت و قدرت را ترویج می‌دهد.
- در برابر طهارت و عزت، شهوت‌پرستی و ذلت مصرف‌گرایی را گسترش می‌دهد.

بر این اساس، این گفتمان، مطابق تعریف گفتمان مهدویت، دشمنی تمام‌عیار برای انسان کمال‌طلب محسوب می‌شود زیرا به جای یاری رساندن، به صورت نظام‌مند، همه موانع معرفتی، اخلاقی و اجتماعی را بر سر راه کمال انسان ایجاد می‌کند. شدت این دشمنی از آنجا ناشی می‌شود که این گفتمان، در قالب فریبنده‌ای از علم، پیشرفت، آزادی و دموکراسی ظاهر شده و تشخیص آن برای توده‌ها دشوار است. صورت بندی این تقابل در گفتمان مهدویت و قرآن، به ویژه با مفاهیم «اُشد الناس عداوه» و «شیطان انسی» تحلیل خواهد شد.

۵. تحلیل تقابل گفتمانی: صورت بندی دشمن در گفتمان مهدویت

۵-۱. بنیان‌های گفتمانی تقابل: دوآلیسم حق و باطل

گفتمان مهدویت، براساس یک دوآلیسم هستی‌شناختی و گفتمانی بنیادین استوار است که جهان را عرصه تقابل همیشگی دو جبهه متعارض می‌بیند: جبهه حق به رهبری اولیای الهی و جبهه باطل به رهبری شیاطین جنی و انسی. این دوآلیسم، صرفاً یک تقسیم‌بندی اجتماعی یا سیاسی نیست، بلکه نبردی معنوی، معرفتی و اراده‌محور بر سر تعریف «حقیقت زندگی»، «غایت انسان» و «نظم مطلوب جامعه» است (حکیمی، ۱۳۸۰، ص ۱۱۷). آخرالزمان، نقطه اوج و فرجام نهایی این نبرد درازآهنگ است. در این صحنه نهایی، گفتمان مهدویت، جبهه باطل را دارای یک ساختار سلسله‌مراتبی و شبکه‌ای می‌داند که در رأس آن شیطان جنی به عنوان دشمن آشکار (فاطر: ۶) و در زیرمجموعه او، شیاطین انسی به عنوان مجریان و مبلغان طرح ضلالت در زمین قرار دارند.

۵-۲. صورت بندی یهود تحریف‌شده به عنوان «اُشد الناس عداوه»

قرآن کریم با صراحتی بی‌نظیر، موقعیت یهود (تحریف‌شده) و مشرکان را در این تقابل گفتمانی مشخص می‌سازد: «لَتَجِدَنَّ أَشَدَّ النَّاسِ عَدَاوَةً لِلَّذِينَ آمَنُوا الْيَهُودَ وَالَّذِينَ أَشْرَكُوا» (مائده: ۸۲). این آیه، کلیدی‌ترین سند قرآنی برای تحلیل گفتمان مهدویت در این مواجهه است. تحلیل این آیه در چارچوب CDA نشان می‌دهد:

• ساختار زبانی تأکید: استفاده از «لَتَجِدَنَّ» (قطعاً خواهی یافت) که حرف تأکید و قطعیت است، این گزاره را از حد یک مشاهده تاریخی صرف، فراتر برده و به یک قانونمندی اجتماعی-تاریخی و ذاتی‌شدگی (Naturalization) این دشمنی در گفتمان قرآنی تبدیل می‌کند.

• صفت تفضیلی «أشدَّ»: این صفت، یک درجه‌بندی در دشمنی ایجاد می‌کند. دشمنان مؤمنان تنها یک گروه نیستند، بلکه در میان آنان، یهود و مشرکان در اوج طیف دشمنی قرار دارند. این درجه‌بندی، مبتنی بر میزان تأثیرگذاری منفی آنها در مسیر ایمان و کمال مؤمنان است.

• هم‌آیندی (Collocation) یهود و مشرکان: قرار گرفتن این دو گروه در کنار هم، نشان می‌دهد از منظر این گفتمان، عملکرد گفتمانی و عملی یهود تحریف‌شده، در نهایت به همان نقطه شرک می‌رسد؛ خواه این شرک، پرستش بت‌ها باشد (مشرکان قدیم) یا پرستش هواهای نفسانی، نژاد، پول و قدرت (مشرکان مدرن). هر دو، جایگزین کردن معبودهای غیرخدا به جای الله هستند.

مفسران شیعه و سنی با استناد به شأن نزول آیه و نیز روایات، بر عمومیت این حکم تأکید کرده‌اند. برای مثال، علامه طباطبایی (۱۳۹۳ ق، ج ۶، ص ۱۵۳) می‌نویسد: «این آیه، خبر از یک واقعیت خارجی می‌دهد که در طول تاریخ جریان دارد... این دشمنی، ریشه در مخالفت ذاتی با حق و حقیقت دارد». این تفسیر، آیه را از یک واقعه تاریخی خاص فراتر برده و آن را به مؤلفه‌ای ثابت در گفتمان تقابل تبدیل می‌کند.

۵-۳. مفهوم پردازی «یهود» به مثابه «شیطان انسی»

یازدهمین کنفرانس بین‌المللی
مطالعات میان‌رشته‌ای
علوم انسانی و اسلامی ایران

11th International Conference on
Interdisciplinary Studies in Humanities
and Islamic Sciences of IRAN

اینجاست که گفتمان مهدویت با ایجاد یک استعاره (Metaphor) قدرتمند، تحلیل خود را عمق می‌بخشد: «یهود تحریف‌شده = شیطان انسی». این استعاره از تطبیق کارکرد این جریان با کارکرد شیطان به دست می‌آید:

مفهوم استعاره‌ای	کارکرد یهود تحریف‌شده (بر اساس تحلیل گفتمانی)	کارکرد شیطان جنّی (بر اساس قرآن)
اغواگری گفتمانی: هر دو با وعده‌های فریبنده، انسان را از مسیر اصلی منحرف می‌کنند.	وعده بهشت زمینی، برتری نژادی، لذت محض و نجات مادی	طه/۱۲۰ وعده فریبنده
هدایت به سوی شقاوت: هر دو، پیروان خود را به سوی انواعی از «سعیر» (آتش) دنیوی و اخروی می‌خوانند.	دعوت به ماده‌گرایی، شهوت‌پرستی و ظلم که نتیجه‌اش شقاوت باطنی و عذاب اخروی است.	فاطر/۶ دعوت به سوی عذاب
دشمنی ذاتی: دشمنی هر دو، ذاتی و غیرقابل مصالحه است، زیرا نبرد بر سر تعریف «حقیقت زندگی» است.	قرآن، یهود تحریف‌شده را «اُشد الناس عداوة» معرفی می‌کند.	فاطر/۶ دشمن آشکار
تفاوت در قالب و تشابه در محتوا: شیطان جنّی در قالب وسوسه عمل می‌کند، اما «شیطان انسی» از ابزارهای پیچیده انسانی برای همان هدف استفاده می‌کند.	عمل از طریق ابزارهای ملموس انسانی: شبکه‌های مالی، رسانه‌ها، نهادهای علمی و سیاسی.	عمل در حیطه وسوسه‌های نامرئی

این استعاره، توضیح می‌دهد که چرا دشمنی این جریان «اُشد» است: زیرا شیطان انسی، قدرت تأثیرگذاری مستقیم‌تر، ملموس‌تر و سازمان‌یافته‌تری دارد. یک ایدئولوژی مادی‌گرا که توسط دانشگاه‌ها تدریس، توسط بانک‌ها تأمین مالی و توسط رسانه‌ها تبلیغ می‌شود، به مراتب خطرناک‌تر از وسوسه‌های فردی یک شیطان نامرئی است. در روایات نیز به این مفهوم اشاره شده است؛ از امام باقر (ع) نقل شده: «لَا تَذْهَبُ بِكَ الْمَذَاهِبُ، فَوَاللَّهِ مَا شِيعَتُنَا إِلَّا مَنْ أَطَاعَ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ» (برقی، ۱۳۳۱ ق، ج ۱، ص ۲۸۷).

۴-۵. آخرالزمان: اوج تجلی تقابل و مواجهه نهایی

گفتمان مهدویت، آخرالزمان را عرصه‌ای می‌داند که این تقابل گفتمانی به نقطه انفجار و مواجهه نهایی می‌رسد. در این مرحله، همه مؤلفه‌های گفتمان تحریف‌شده در قالب یک نظام جهانی متحد (نظم جهانی شیطانی) تجلی می‌یابد. نشانه‌های این تجلی در روایات آمده است:

- سلطه اقتصادی و فساد: خروج سفیانی و سلطه طاغوت‌های ستمگر که با پشتیبانی شبکه‌های مالی جهانی به استثمار مردم می‌پردازند (نعمانی، ۱۳۹۷ ق، ص ۲۵۴).
- سلطه فرهنگی و اخلاقی: فراگیر شدن «الفساد الكبير» یعنی فساد بزرگ اخلاقی، بی‌حجابی، روابط نامشروع و ترویج ابتذال که محصول طبیعی گفتمان شهوت‌محور است (مجلسی، ۱۴۰۳ ق، ج ۵۲، ص ۲۵۶).

یازدهمین کنفرانس بین‌المللی
مطالعات میان‌رشته‌ای
علوم انسانی و اسلامی ایران

11th International Conference on
**Interdisciplinary Studies in Humanities
and Islamic Sciences of IRAN**

- سلطه رسانه‌ای و دروغ‌پردازی: «انتشار الکذب» و راست‌نمایی باطل توسط رسانه‌های جهانی (طوسی، ۱۴۱۱ ق، ص ۴۴۵).
- نهایت تقابل: مواجهه حضرت مهدی (عج) با پایگاه‌های یهود: روایات متعددی به نبرد امام عصر (عج) با یهودیان «اصطخر» یا «فلسطین» اشاره کرده‌اند (صدوق، ۱۳۹۵ ق، ج ۱، ص ۳۳۱). این نبرد، تنها یک درگیری نظامی نیست، بلکه نبرد نهایی یک گفتمان با گفتمان دیگر است. فروپاشی پایگاه‌های فکری، اقتصادی و سیاسی گفتمان تحریف‌شده، بخش مهمی از این مواجهه است.

۵-۵. راهبردهای گفتمان مهدویت برای مواجهه در عصر غیبت

گفتمان مهدویت، برای دوران غیبت که خود را در آستانه آخرالزمان می‌یابد، یک استراتژی فعال و چندلایه برای مقابله با این گفتمان رقیب ارائه می‌دهد:

۱- مقاومت گفتمانی و تولید معنا: مهم‌ترین راهبرد، ایجاد گفتمان مقاومت در برابر هژمونی گفتمان تحریف‌شده است. این کار از طریق:

- احیای معارف ناب توحیدی، معادشناختی و مهدوی در برابر علم‌زدگی و ماده‌گرایی.
- تبیین سبک زندگی اسلامی مبتنی بر عفت، قناعت و عدالت در برابر مصرف‌گرایی و شهوت‌پرستی.
- روایت‌سازی متقابل از تاریخ و آینده، که در آن پیروزی نهایی از آن جبهه حق است (حسینی درونکلائی، رستمی، ۱۴۰۲، ص ۳۰۷).

۲. مرزبندی هویتی و تمایزگذاری: تأکید بر هویت شیعی مهدوی به عنوان هویتی مستقل و متعارض با هویت‌سازی‌های لیبرال-سکولار. این مرزبندی، مانع از ذوب شدن مؤمنان در فرهنگ جهانی مسلط می‌شود.

۳. ساختن نهادهای موازی: ایجاد نهادهای اقتصادی (مانند بنیادهای قرض الحسنه)، فرهنگی (حوزه‌های علمی، مؤسسات فرهنگی) و اجتماعی بر اساس ارزش‌های اسلامی، به منزله ساخت نمونه‌های عینی از جامعه مهدوی و ایجاد بدیل در عمل است.

۴. آمادگی نظامی-امنیتی: تأکید بر تعلیم فنون جنگی و حفظ قدرت دفاعی در روایات مهدویت، نشان‌دهنده آن است که این تقابل گفتمانی، در نهایت می‌تواند به تقابل فیزیکی بین دو سیستم متعارض بینجامد و مؤمنان باید آماده باشند (انفال/۶۰).

۵-۶. نتیجه تقابل گفتمانی: ظهور حقیقت و استعلا گفتمان توحید

سرانجام، گفتمان مهدویت به یک پایان گفتمانی خوشبینانه معتقد است: ظهور حضرت مهدی (عج) و استقرار حکومت جهانی عدل. این رویداد، نه تنها یک پیروزی سیاسی، که به معنای شکست نهایی گفتمان تحریف‌شده و استعلا گفتمان توحیدی در عرصه جهانی خواهد بود. در آن دوران، دین حق بر همه ادیان غلبه خواهد یافت (توبه: ۳۳) و گفتمان یهود تحریف‌شده و همه مشتقات مادی‌گرایانه آن، به حاشیه رانده شده و افول خواهد کرد. این پایان، تأیید نهایی بر درستی تحلیل گفتمانی مهدویت درباره ماهیت این تقابل و هویت دشمن است.

در نتیجه تقابل گفتمان مهدویت با یهود تحریف‌شده، یک تقابل وجودی، همه‌جانبه و تاریخ‌ساز است. گفتمان مهدویت با استفاده از منابع قرآنی و روایی، این جریان را در اوج طیف دشمنی («اشد الناس عداوة») و در قالب «شیطان انسی» مفهوم‌پردازی می‌کند. این تحلیل، مبتنی بر مقایسه کارکردهای اغواگرانه، هدایت به شقاوت و دشمنی ذاتی است. آخرالزمان، عرصه تشدید این تقابل و

یازدهمین کنفرانس بین‌المللی
مطالعات میان‌رشته‌ای
علوم انسانی و اسلامی ایران

11th International Conference on
**Interdisciplinary Studies in Humanities
and Islamic Sciences of IRAN**

مواجهه نهایی است. گفتمان مهدویت، راهبردهای فعالی برای مقاومت در عصر غیبت ارائه می‌دهد و به پیروزی نهایی گفتمان حق در عصر ظهور، باور راسخ دارد.

۶. نتیجه‌گیری: گفتمان مهدویت به مثابه آلترناتیو تام در برابر تحریف

پژوهش حاضر با روش تحلیل گفتمان انتقادی، به واکاوی تقابل ساختاری دو نظام گفتمانی «مهدویت» و «یهود تحریف‌شده» پرداخت. یافته‌های تحقیق نشان داد که این تقابل، صرفاً یک اختلاف تاریخی یا منازعه‌ای ژئوپلیتیک نیست، بلکه نبردی هستی‌شناسانه، انسان‌شناسانه و غایت‌مدار بر سر تعریف حقیقت زندگی، ماهیت انسان و طرح نهایی تاریخ است. در یک کلام، این تقابل، نزاع بر سر مهندسی روح و تمدن انسان در آستانه آخرالزمان است.

خلاصه یافته‌های کلیدی:

الف. گفتمان مهدویت بر یک انسان‌شناسی فطری توحیدی استوار است که انسان را موجودی کمال‌طلب تعریف می‌کند که غایت نهایی‌اش قرب وجودی به خداوند و متخلق شدن به صفات الهی (مانند رحمانیت، عالمیت، عزت و جمال) است. این گفتمان، با ارائه منظومه‌ای منسجم از توحید ناب، معادباوری عمیق، ولایت معصوم و عدالت گسترده، کارآمدترین و عقلانی‌ترین مسیر برای نیل به این کمال را ترسیم می‌کند. در این چارچوب، دوست و دشمن بر مبنای عملکردشان در تسهیل یا انسداد این مسیر کمال تعریف می‌شوند.

ب. گفتمان یهود تحریف‌شده (در تداوم تاریخی از صورت قدیم تا تجلی مدرن آن)، در جهت معکوس این مسیر حرکت می‌کند. مؤلفه‌های بنیادین آن - اعم از نژادپرستی دینی، تحریف صفات الهی، اصالت بخشیدن به دنیا و لذت، ترویج مصرف‌گرایی و علم‌زدگی - همگی در جهت تقویت «خودمنفعت‌طلب» (Ego) و غرق کردن انسان در مادیات و شهوات طراحی شده‌اند. این گفتمان، اغواگری شیطانی را در قالبی پیچیده، علمی و جذاب به نام مدرنیته، پیشرفت و آزادی ارائه می‌دهد و از این رو، تشخیص و مقابله با آن دشوارتر است.

ج. صورت بندی تقابل: گفتمان مهدویت، با استناد به قرآن (آیه ۸۲ مائده) این جریان را به عنوان «اشد الناس عداوةً للمؤمنین» معرفی کرده و با ایجاد استعاره قدرتمند «شیطان انسی»، کارکرد آن را هم‌سان با کارکرد شیطان جنی (اما با ابزارهای انسانی و ملموس تر) تحلیل می‌کند. این مفهوم‌پردازی، نشان می‌دهد دشمنی این جریان، ذاتی، ساختاری و غیرقابل مصالحه است، زیرا نبرد بر سر خود تعریف «حقیقت» است.

د. راهبرد مواجهه: این گفتمان برای عصر غیبت (که خود را در آستانه آخرالزمان می‌داند)، راهبردی فعال و چندوجهی ارائه می‌دهد: از مقاومت گفتمانی و تولید معارف بدیل، مرزبندی هویتی، و ساخت نهادهای موازی (اقتصادی، فرهنگی) گرفته تا آمادگی دفاعی. هدف این راهبردها، نه انزوا، بلکه حفظ هویت، بازتولید گفتمان حق و ایجاد ظرفیت برای تغییر نهایی در عصر ظهور است.

دستاوردهای نظری و کاربردی پژوهش:

- دستاورد نظری: این پژوهش نشان داد که تحلیل گفتمان انتقادی (CDA) ابزاری کارآمد برای عینی‌سازی و ساختارشکنی مفاهیم کلانی مانند مهدویت و دشمن‌شناسی دینی است. همچنین، تبیین «یهود تحریف‌شده» به مثابه یک گفتمان به جای یک نژاد یا قوم خاص، از افتادن در دام انگاره‌های نژادپرستانه جلوگیری کرده و تمرکز را بر ایده‌ها و عملکردها قرار می‌دهد.
- دستاورد کاربردی: یافته‌های این تحقیق می‌تواند در حوزه‌های زیر مورد استفاده قرار گیرد: ۱. تعلیم و تربیت: تدوین متون

مطالعات میان‌رشته‌ای علوم انسانی و اسلامی ایران

11th International Conference on
Interdisciplinary Studies in Humanities
and Islamic Sciences of IRAN

آموزشی که نسل جوان را با منطق درونی گفتمان مهدویت و صورت‌های جدید اغواگری دشمن آشنا کند. ۲. فعالیت فرهنگی و رسانه‌ای: تولید محتوایی که به جای پرداختن سطحی به توطئه، به نقد گفتمانی بنیادهای فکری نظام سلطه جهانی بپردازد. ۳. سیاست‌گذاری کلان: الهام‌بخش برای طراحی سیاست‌های فرهنگی، اقتصادی و آموزشی مقاومتی که در جهت تقویت مبانی گفتمان مهدویت و تضعیف نفوذ گفتمان رقیب عمل کند.

جمع‌بندی نهایی: مهدویت، گفتمان امید و مقاومت

در نهایت، گفتمان مهدویت در این تقابل، خود را نه به عنوان گفتمانی انفعالی یا صرفاً معترض، بلکه به عنوان تنها آلترناتیو تام و جهان‌شمول در برابر گفتمان مسلط مادی‌گرایی حاضر معرفی می‌کند. این گفتمان، با نوید یک پایان خوشبینانه تاریخ (ظهور منجی)، به مؤمنان امید ریشه‌دار می‌بخشد و مبارزه با دشمن را معنادار می‌کند. از سوی دیگر، با شناسایی دقیق دشمن به عنوان «شیطان انسی»، هوشیاری و مقاومت را به یک وظیفه دائمی و مبتنی بر بصیرت تبدیل می‌کند.

پیشنهادهای پژوهش:

این تحقیق راه را برای مطالعات بعدی می‌گشاید. می‌توان با همین چارچوب، به تحلیل گفتمان‌های انحرافی دیگر در آخرالزمان (مانند مسیحیت تحریف‌شده یا صوفی‌گری انحرافی) پرداخت. همچنین، تحلیل محتوای رسانه‌های غربی با مؤلفه‌های استخراج‌شده از گفتمان یهود تحریف‌شده، می‌تواند پژوهشی کاربردی و اثباتی از یافته‌های این تحقیق ارائه دهد. سرانجام، مطالعه راهبردهای عملی‌سازی مقاومت گفتمانی مهدویت در فضای مجازی، از دیگر مسیرهای پژوهشی پیش رو است. به عبارت پایانی، گفتمان مهدویت، مسیر نجات را در بازگشت به فطرت توحیدی و حرکت در پرتو ولایت معصوم می‌داند، در حالی که گفتمان رقیب، انسان را به فراموشی خود حقیقی و اسارت در چرخه بی‌پایان میل و مصرف فرا می‌خواند. شناخت این تقابل، اولین گام برای انتخاب آگاهانه و مقاومت مؤثر در عصر حاضر است.

یازدهمین کنفرانس بین‌المللی
**مطالعات میان‌رشته‌ای
علوم انسانی و اسلامی ایران**

11th International Conference on
**Interdisciplinary Studies in Humanities
and Islamic Sciences of IRAN**

فهرست منابع

الف) منابع فارسی و عربی:

- قرآن کریم.
- ابن عربی، محیی الدین (بی‌تا). الفتوحات المکیه. بیروت: دارصادر.
- اسپینوزا، باروخ (۱۶۷۷م). اخلاق. تهران: تمدن علمی.
- تمیمی آمدی، عبدالواحد بن محمد (۱۳۶۶). غرر الحکم و درر الکلم. قم: دفتر تبلیغات اسلامی.
- جوادی آملی، عبدالله (۱۳۸۶). مبادی اخلاق در قرآن. قم: اسراء.
- حسینی زبیدی، مرتضی (۱۴۱۴ ق). تاج العروس من جواهر القاموس. بیروت: دارالفکر.
- دورانت، ویل (۱۳۷۸). تاریخ تمدن. ترجمه گروه مترجمان. تهران: انتشارات علمی و فرهنگی.
- سجادی، سیدجعفر (۱۳۹۸). فرهنگ اصطلاحات فلسفی ملاصدرا. تهران: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
- صدوق، محمد بن علی (۱۳۹۵ ق). کمال الدین و تمام النعمه. قم: مؤسسه النشر الاسلامی.
- طباطبائی، سیدمحمدحسین (۱۳۹۳ ق). المیزان فی تفسیر القرآن. قم: جامعه مدرسین.
- طبرسی، فضل بن حسن (۱۳۷۲). مجمع البیان فی تفسیر القرآن. تهران: ناصرخسرو.
- طوسی، محمد بن حسن (۱۴۱۱ ق). الغیبه. قم: مؤسسه المعارف الاسلامیه.
- عیاشی، محمد بن مسعود (۱۳۸۰ ق). تفسیر العیاشی. تهران: المکتبه العلمیه الاسلامیه.
- قرطبی، محمد بن احمد (۱۳۶۴). الجامع لأحكام القرآن. تهران: ناصرخسرو.
- قمی، عباس (۱۳۷۸). مفاتیح الجنان. ترجمه موسوی دامغانی. قم: مسجد مقدس جمکران.
- کلینی، محمد بن یعقوب (۱۴۰۷ ق). الکافی. تهران: دارالکتب الاسلامیه.
- مجلسی، محمدباقر (۱۴۰۳ ق). بحار الانوار. بیروت: داراحیاء التراث العربی.
- مرتضوی، سیدضیاء (۱۳۸۷). یهودشناسی. قم: کتابستان.
- مصباح یزدی، محمدتقی (۱۳۷۸). آموزش عقاید. تهران: سازمان تبلیغات اسلامی.
- مطهری، مرتضی (۱۳۷۷). مجموعه آثار. تهران: صدرا.
- مفید، محمد بن محمد (۱۴۱۳ ق). الارشاد. قم: کنگره جهانی شیخ مفید.
- ملاصدرا (صدرالدین شیرازی) (۱۳۷۵). الحکمه المتعالیه فی الاسفار العقلیه الاربعه. تهران: بنیاد حکمت اسلامی صدرا.
- مسعودی، علی بن حسین (۱۳۷۴). مروج الذهب و معادن الجوهر. ترجمه ابوالقاسم پاینده. تهران: علمی و فرهنگی.
- نعمانی، محمد بن ابراهیم (۱۳۹۷ ق). الغیبه. تهران: صدوق.
- ورام بن ابی الفراس (۱۳۶۸). تنبیه الخواطر و نزهة النواظر. تهران: دارالکتب الاسلامیه.

(ب) منابع لاتین:

- Buna, R. (2002). *The Dangers of Talmudic Judaism*. New York: A&B Publishers.
- Cohen, N. (1999). *The Protocols of the Elders of Zion: A Century of Myths*. London: Routledge.
- Fairclough, N. (1995). *Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language*. London: Longman.
- Faegh, M. (2023). The Place of Intelligence in Human Training from The Viewpoint of Islamic Doctrine. *PAKISTAN ISLAMICUS (An International Journal of Islamic & Social Sciences)*, 3(1), 01-19.
- Faegh, M. (2023). PATHOLOGY OF INEFFICIENT MANAGEMENT IN ISLAMIC DOCTRINE. *PATHOLOGY*, 3(02).
- Faegh, M. (2023). Pathology of Judges from the Perspective of Islamic Taught. *Global Journal of Arts Humanity and Social Sciences ISSN, 2583*, 2034.
- Foucault, M. (1976). *The History of Sexuality, Volume 1: An Introduction*. New York: Vintage Books.
- Hart, M., & Negri, A. (2000). *Empire*. Cambridge: Harvard University Press.
- Hirsch, S. R. (1987). *The Nineteen Letters*. New York: Feldheim Publishers.
- Lenin, V. I. (1916). *Imperialism, the Highest Stage of Capitalism*. Petrograd.
- Marcuse, H. (1964). *One-Dimensional Man: Studies in the Ideology of Advanced Industrial Society*. Boston: Beacon Press.
- Nasr, S. H. (2004). *The Heart of Islam: Enduring Values for Humanity*. New York: HarperOne.
- Sartre, J. P. (1948). *Anti-Semite and Jew*. New York: Schocken Books.
- Schumann, O. (2004). *A Historical Overview of Jewish-Muslim Relations*. London: I.B. Tauris.
- Weber, M. (1905). *The Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism*. London: Routledge.
- Wodak, R., & Meyer, M. (Eds.). (2016). *Methods of Critical Discourse Studies (3rd ed.)*. London: Sage Publications.

(ج) مقالات:

- احمدی، بابک (۱۳۸۵). «تحلیل گفتمان چیست؟». فصلنامه ارغنون، شماره ۲۷، صص ۱۵-۴۵.
- حسینی درونکلایی، سیده زهرا، رستمی، مرضیه (۱۴۰۲)، بررسی نقش و جایگاه مهدویت در شکل‌گیری تمدن اسلامی، همایش ملی مهدویت، انقلاب اسلامی و تمدن نوین اسلامی، ۳۰۷-۳۱۵.
- رضوی، سیدعباس (۱۳۹۲). «تحریف در ادیان ابراهیمی با تأکید بر یهود». فصلنامه هفت آسمان، شماره ۵۸، صص ۷-۳۲.
- شجاعی زند، علیرضا (۱۳۸۴). «سکولاریسم به مثابه گفتمان». فصلنامه نقد و نظر، شماره ۳۷-۳۸، صص ۱۷۹-۲۱۰.
- فائق، & روشن. (۲۰۲۵). بررسی و تحلیل فقهی شیوه‌نامه احراز توبه، مصوب ۱۴۰۳، با تأکید بر قرآن و روایات. مجله علمی، ۲۱ (۴)، ۳۱۳-۳۰۱.

یازدهمین کنفرانس بین‌المللی
مطالعات میان‌رشته‌ای
علوم انسانی و اسلامی ایران

11th International Conference on
**Interdisciplinary Studies in Humanities
and Islamic Sciences of IRAN**

-فیرحی، داود (۱۳۸۸). «قدرت و گفتمان در اندیشه سیاسی اسلامی». فصلنامه علوم سیاسی، شماره ۴۵، صص ۷-۳۴.
-کچوییان، حسین (۱۳۸۷). «تحلیل گفتمان انتقادی و مطالعات ایدئولوژی». فصلنامه تحقیقات فرهنگی، دوره ۱، شماره ۱، صص ۱۳۱-۱۶۰.

-لکزایی، نجف (۱۳۸۹). «آخرالزمان در ادیان ابراهیمی». فصلنامه هفت آسمان، شماره ۴۷، صص ۲۹-۵۸.
-محمدی، منوچهر (۱۳۸۰). «بررسی تاریخی روابط اسلام و یهود». فصلنامه تاریخ و تمدن اسلامی، شماره ۱، صص ۱۲۳-۱۵۰.
-میراحمدی، منصور (۱۳۸۶). «مهدویت و دشمن شناسی». فصلنامه انتظار موعود، شماره ۲۳، صص ۱۵۵-۱۸۰.

(د) منابع مرتبط با پروتکل‌ها و صهیونیسم:

- برگ، مایر (۱۳۵۷). تاریخ یهود. ترجمه عباس رضانی. تهران: کتابفروشی ادب.
-دورانت، ویل (۱۳۷۳). تاریخ تمدن: عصر ایمان. ترجمه ابوالقاسم طاهری. تهران: آموزش انقلاب اسلامی.
-سائدرز، جی. (۱۳۸۲). صهیونیسم و فلسطین. ترجمه محمدحسین آریا. تهران: امیرکبیر.
-صدر، سیدکاظم (۱۳۷۹). پروتکل‌های دانشوران صهیون: واقعیت یا افسانه. تهران: اطلاعات.
-عیسوی، چارلز (۱۳۶۲). تاریخ اقتصادی خاورمیانه. ترجمه یعقوب آژند. تهران: گستره.
-گرا. (1891). History of the Jews. Philadelphia: Jewish Publication Society.
-لومبارد، موریس (۱۳۷۷). طلای سیاه: تاریخ پول و بانکداری. ترجمه فرهنگ رجایی. تهران: علمی و فرهنگی.
-مکاتب، جان (۱۳۸۱). صهیونیسم در مسیر تاریخ. ترجمه احمد آرام. تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی.
-نوردن، هرمان (۱۳۴۶). یهودیان در عصر امپریالیسم. ترجمه محمد قاضی. تهران: خوارزمی.
-وایز، هاینس (۱۳۶۹). منشأ سرمایه‌داری. ترجمه شاپور بهیان. تهران: دانشگاه تهران.

(ه) منابع فلسفی و عرفانی مرتبط:

- حائری یزدی، مهدی (۱۳۶۰). کاوش‌های عقل عملی. تهران: مؤسسه مطالعات و تحقیقات فرهنگی.
-دوانی، جلال الدین (۱۳۷۶). اخلاق جلالی. تصحیح عبدالله نورانی. تهران: اطلاعات.
-شهرزوری، شمس الدین (۱۳۸۳). شرح حکمه الاشراق. تهران: مؤسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران.
-شیرازی، قطب الدین (۱۳۸۴). دره التاج. تصحیح سیدمحمد مشکوه. تهران: حکمت.
-فیض کاشانی، محمد محسن (۱۴۰۶ ق). الحقائق فی محاسن الاخلاق. قم: انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی.